

obszarów Węgier pt. „*Wodno-gospodarcze aspekty ochrony środowiska w VI planie pięcioletnim w Węgierskiej Republice Ludowej*”.

W dyskusji podkreślono konieczność prowadzenia dalszych, szczególnie badań naukowych, w celu określenia ilościowych i jakościowych zmian, jakie zajądą w środowisku przyrodniczym PPN-u, po wybudowaniu projektowanych zapór wodnych. Ze względu na możliwość wystąpienia analogicznych zmian w przyrodzie słowackiej części Piecin, delegacja z Bratysławy zaproponowała włączenie się do tych prac pracowników naukowych z Czechosłowacji.

Z problemami poruszonymi w trakcie obrad, uczestnicy seminarium zapoznali się w czasie wycieczki terenowej, której trasa wiodła z Krościenka przez Czorsztyn, Maniowy, Dębno, Niedzicę, Sromowce Wyżne do Szczawnicy-Krościenka.

VI naukowo-koordynacyjna narada robocza tematu III.5. (RWPG) zakończyła się w dniu 14 czerwca w Krakowie podpisaniem protokołu końcowego w obecności prof. dr W. Ostrowskiego, z-cy Sekretarza Naukowego PAN Oddział w Krakowie.

Eligiusz Brzeźniak

Z PARKÓW NARODOWYCH

Nowe dane o faunie skąposzczetów *Oligochaeta* w Tatrzańskim Parku Narodowym oraz w Bieszczadach

Znajomość fauny skąposzczetów *Oligochaeta*, jednej z dominujących pod względem ilościowym grup zwierząt w rozmaitych środowiskach lądowych i wodnych, ma duże znaczenie ze względu na poważny udział tych zwierząt w procesach glebotwórczych i samooczyszczaniu się wód. W Karpatach zwierzęta te stosunkowo najlepiej poznane są na terenie Tatr, gdzie badania nad tą grupą zwierząt zostały zapoczątkowane w końcu XIX wieku przez J. Nusbauma, który podał pierwsze wiadomości o występowaniu w polskiej części Tatr 10 gatunków dżdżownic *Lumbricidae* (Nusbaum 1895, 1896). Późniejsze badania prowadzone do chwili obecnej dostarczyły danych o występowaniu w Tatrach głównie przedstawicieli skąposzczetów wodnych (*Aelosomatidae*, *Naididae*, *Haplotaxidae*, *Tubificidae*, *Lumbriculidae*). Dane te są jednak nadal fragmentaryczne i dotyczą występowania skąposzczetów tylko w niektórych typach środowisk, głównie w Tatrach Wschodnich. Fauna skąposzczetów Bieszczadów jest natomiast, z wyjątkiem dżdżownic *Lumbricidae* badanych przez Plisko (1965,

1971), bardzo słabo poznana. Badania nad tą grupą zwierząt prowadzone były tylko na nielicznych stanowiskach i dotyczyły występowania gatunków w potokach i osadach aluwialnych (K a s p r z a k 1973a).

Celem pogłębienia wiadomości o występowaniu skąposzczetów w niezbadanych dotychczas regionach Tatr i Bieszczadów, zwłaszcza w terenach położonych w granicach parków narodowych, prowadziłem w latach 1975—1977 uzupełniające badania faunistyczno-ekologiczne. Szczególnie bogatą pod względem jakościowym i ilościowym faunę skąposzczetów stwierdzono w osadach aluwialnych i potokach. Osady aluwialne są przykładem gleb hydrogenicznych, kształtujących się przede wszystkim pod wpływem wody i należących do typu mad inicjalnych o postaci kamienisto-żwirowatej, rzadziej piaszczystej lub gliniasto-piaszczystej, zajmujących terasy w dolinach rzek i potoków. Mady inicjalne są glebami bardzo prymitywnymi, podlegającymi stałym zalewom, niekiedy dosyć długotrwałym, nawet przy niskim stanie wody w pobliżu cieku. Najczęściej zalewane są mady najmłodsze, zalegające na najniższych terasach dolin. Zalewanie powoduje nanoszenie nowej warstwy substancji organicznych i mineralnych lub zabranie warstw poprzednio odłożonych, czego rezultatem jest przerwanie procesu glebotwórczego.

Badania prowadzone w Bieszczadach wykazały, że stosunki dominacji fauny skąposzczetów w osadach aluwialnych w pobrzeżu potoków (Oslawica w Komańczy i Jaworniku, Solinka w Bukowcu i Cisnej, Dołycki w Krzywcu, Wetlina w Wetlinie, Dwernik) i na dnie potoków w nurcie (Oslawa, Mchawa powyżej Mchawy, Oslawica w Komańczy, Rostok, Wetlina poniżej Kalnicy, Wetlinka, Rzeczyca, Wołosaty, Wołosatka) kształtują się odmiennie (tabela 1). Z dotychczasowych obserwacji wynika, że skład gatunkowy i liczebność fauny skąposzczetów potoków tatrzańskich uzależnione są w dużym stopniu od gospodarki człowieka w zlewni potoków. Szczególnie bogata pod względem jakościowym i ilościowym fauna skąposzczetów występuje w Rybim Potoku (D u m n i c k a 1976), co związane jest głównie z zanieczyszczeniem tego cieku przez ścieki ze schroniska nad Morskim Okiem. W potokach nie znajdujących się pod bezpośrednim wpływem zanieczyszczeń (w Dolinie Ku Dziurze, w Dolinie Strążyckiej, Olczyckiej koło Wywierzyska) występuje natomiast uboga gatunkowo fauna skąposzczetów (tabela 1). Obserwacje prowadzone przeze mnie w innych regionach naszego kraju (Pieniny, Gorce, Sudety Zachodnie, Nizina Wielkopolsko-Kujawska) wskazują, że zmiany składu gatunkowego, zagęszczenia i struktury dominacyjnej zgrupowań skąposzczetów przebiegają w wodach górskich i podgórskich znacznie szybciej i wyraźniej niż w nizinnych zbiornikach wodnych i ciekach.

Zarówno na terenie Tatr jak i w Bieszczadach nie prowadzono dotąd żadnych badań nad glebowymi skąposzczetami z rodziny wa-

Tabela 1. Skąposzczety *Oligochaeta* wykazane z badanych potoków Tatrzańskiego Parku Narodowego i Bieszczad

Gatunek	Bieszczady		Tatry
	osady aluwialne w pobrzeżu	dno w nurcie	
<i>Pristina menoni</i> (Aiyer)	**		
<i>Pristina foreli</i> Pig.	**		
<i>Haplotaxis gordioides</i> (Hartm.)	*	**	
<i>Stylodrilus brachystylus</i> Hr.	*	**	
<i>Nais bretscheri</i> Mich.	*	*	
<i>Nais elinguis</i> Müll.	*	*	
<i>Rhyacodrilus coccineus</i> (Vejd.)	*	*	
<i>Nais pardalis</i> Pig.	*	*	*
<i>Nais communis</i> Pig.	*		
<i>Cernosvitoviella carpatica</i> Niel. et Christ.	*		
<i>Stylodrilus heringianus</i> Clap.		*	
<i>Cognettia glandulosa</i> (Mich.)		*	
<i>Trichodrilus cernosvitovi</i> Hr.			*
<i>Propappus volki</i> Mich.			*
<i>Mesenchytraeus armatus</i> (Lev.)			*
<i>Fridericia ratzeli</i> (Eis.)			*

** — gatunki dominujące, stanowiące ponad 70% wszystkich osobników.

zonkowców *Enchytraeidae* — dominującymi zwierzętami w całości edafonu. Pierwsze oceny składu gatunkowego i liczebności tych zwierząt przeprowadzono w Tatrach w glebie gliniasto-kamienistej z warstwą ściółki w lesie świerkowym na zboczach Małego Regła i Hrubego Regła (Tatry Zachodnie) oraz w glebie lasów bukowych *Fagetum carpaticum tatricum* na zboczach Samkowej Czuby i Doliny Ku Dziurze. Stosunkowo dużą liczbę gatunków wazonkowców *Enchytraeidae* stwierdzono w glebie buczyny karpackiej *Fagetum carpaticum typicum* w Bieszczadach (okolice Jeziora Duszatyńskiego Górnego, zbocza Wielkiej Rawki, Kiczery i doliny potoku Wołosatka). Bogata gatunkowo fauna wazonkowców *Enchytraeidae* występuje także w glebie olszyny karpackiej *Alnetum incanae* (brzegi potoku Wołosatka w Ustrzykach Górnych, pobrzeże Jeziora Duszatyńskiego Górnego i Małego) (tabela 2). Interesujący z faunistycznego punktu widzenia jest także fakt znalezienia w Tatrach dalszych gatunków wazonkowców

Tabela 2. Skąposzczety *Oligochaeta* wykazane z badanych środowisk łądowych Tatrzańskiego Parku Narodowego i Bieszczad

Gatunek	Tatry		Bieszczady	
	las świerkowy	las bukowy		olszyna karpacka
<i>Buchholzia appendiculata</i> (Buchh.)	**	*	**	
<i>Cognettia sphagnetorum</i> (Vejd.)	**		**	
<i>Fridericia bulbosa</i> (Rosa)		*	*	
<i>Fridericia galba</i> (Hoffm.)		*		*
<i>Enchytraeus buchholzi</i> Vejd.		*		
<i>Mesenchytraeus glandulosus</i> (Lev.)			*	
<i>Achaeta seminalis</i> Kasp.			*	
<i>Fridericia regularis</i> Niel. et Christ.			*	
<i>Fridericia perrieri</i> (Vejd.)			*	
<i>Henlea similis</i> Niel. et Christ.			*	*
<i>Fridericia tubulosa</i> Dózsa-Farkas				*
<i>Fridericia paroniana</i> Issel				*
<i>Fridericia ratzeli</i> (Eis.)				*
<i>Stylogrilus heringianus</i> Clap.				*

** — gatunki dominujące, stanowiące ponad 80% wszystkich osobników.

Enchytraeidae (*Mesenchytraeus armatus*, *Bryodrilus ehlersi*, *Enchytraeus buchholzi*) w Jaskini Dziura we wschodnim zboczu Doliny Ku Dziurze, które występowały w rozkładających się liściach bukowych przemieszanych z glebą w komorze jaskini. Z Jaskini Dziura znany był dotychczas tylko jeden gatunek (Kaspzrak 1973b).

Dokładne poznanie fauny skąposzczetów terenów górskich jest istotne ze względu na wspomnianą dużą rolę tych zwierząt w środowisku. Wszystkie dotychczasowe informacje dotyczące składu gatunkowego i liczebności tych zwierząt, zwłaszcza występujących w zbiornikach wodnych i ciekach, będą w przyszłości jedną z podstaw do prześledzenia zmian zachodzących w środowiskach naturalnych pod wpływem presji czynników antropogenicznych.

Krzysztof Kaspzrak

Dumnicka E. 1976 *Oligochetes (Oligochaeta) of some streams of the High Tatra Mts. and the River Białka Tatrzańska*. Acta Hydrobiol. t. 18 z. 3: 305—315.

Kasprzak K. 1973a *Notatki o faunie skąposzczetów (Oligochaeta) Polski. I*. Fragm. Faun. t. 18, z. 21: 405—434.

Kasprzak K. 1973b *Notatki o faunie skąposzczetów (Oligochaeta) Polski. II*. Fragm. Faun. t. 19, 2. 1: 1—19.

Nusbaum J. 1895 *Sprawozdanie z poszukiwań nad fauną robaków dokonanych w lecie r. 1893*. Spraw. Kom. Fizjogr. t. 30: 41—44.

Nusbaum J. 1896 *Materiały do historii naturalnej skąposzczetów (Oligochaeta) galicyjskich*. Spraw. Kom. Fizjogr. t. 31: 9—62.

Plisko J. D. 1965 *Materiały do rozmieszczenia geograficznego i ekologii dżdżownic w Polsce (Oligochaeta, Lumbricidae)*. Fragm. Faun. t. 12, z. 5: 57—108.

Plisko J. D. *Dżdżownice (Oligochaeta, Lumbricidae) Bieszczadów*. Fragm. Faun. t. 17, z. 3: 31—48.

Z NASZYCH REZERWATÓW

Nowe rezerваты przyrody w województwie ciechanowskim

Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 19 kwietnia 1979 roku (Mon. Pol. Nr 13 poz. 77 z 10 V 1979) zostały utworzone dwa nowe rezerваты przyrody na terenie województwa ciechanowskiego. Położone one są w leśnictwie Lekowo w nadleśnictwie Ciechanów.

Jeden z nich — rezerwat „Modła” o powierzchni 9,36 ha leży w oddz. 124 a, b, c, w odległości 11 km na północny-zachód od Ciechanowa (ryc. 1). Celem ochrony jest tu zachowanie w stanie naturalnym starego 160-letniego drzewostanu dębu bezszypułkowego, występującego w zbiorowisku zaliczonym do grądu wysokiego *Tilio-Carpinetum*. W rezerwacie znajduje się jedno z nielicznych na ziemi ciechanowskiej miejsc lęgowych bociana czarnego, ptaka rzadko spotykanego w Polsce, którego naturalnym biotopem są mało dostępne, odległe od osad ludzkich ostępy leśne.

Granice rezerwatu bieżną w zasadzie wzdłuż linii oddziałowych lub granic wydziałów drzewostanowych, a tylko na małym odcinku od południa przylegają do gruntów wsi Modła. Teren jest równinny. Spo-